

- Ні, вважаю такі заходи недоцільними
  - Лише якщо вони будуть обов'язковими
  - Нейтральне ставлення
15. Чи готові ви оплатити самостійно курси по вирішенню конфліктів?
- Так, вважаю це доцільною тратою коштів
  - Ні, не готовий(-а) витратити кошти на дані заходи
  - Я невпевнений(-а)
16. Яким чином можна зменшити кількість конфліктів в організаціях?
- Краще інформувати працівників про способи вирішення конфліктів
  - Ввести певні регулятивні норми, інструкції, які б стосувалися конфліктів
  - Ввести посаду психолога в організаціях
  - Проведення інтерактивних ігор, змагань та інших видів відпочинкової діяльності (спільні поїздки, корпоративи)
  - Конфлікти залежать лише від індивідуальних особливостей людини
  - Інше
17. Вкажіть вид вашої діяльності:
- Учень/студент
  - Сфера послуг
  - Сфера освіти
  - Апарат управління
  - Власний бізнес
  - Підприємство
  - Безробітний
18. Вкажіть вашу стать:
- Чоловіча
  - Жіноча
19. Вкажіть вашу вікову категорію:
- < 18
  - 18 – 25
  - 25 – 35
  - 35 – 50
  - 50
20. Ви проживаєте:
- У великому місті
  - У маленькому містечку
  - У селі

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс: Підручник/ М.П.Лукашевич, М.В. Туленко. – К.: Каравела, 2004. — 456 с.
2. Пилипенко В. С. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посіб./ В.С.Пилипенко, І. М. Попова, В. В. Танчер та ін.. — К.: Каравела, 2004. — 350 с.
3. Перегуда С.В. Соціологія: навчальний посібник/ С.В.Перегуда та ін. – К.: КНУБА, 2012. – 140 с.
4. Новікова Н. Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики/ Н.Новікова // Галицький економічний вісник, 2013. — №2(41). — с.79-83 - (загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання).

Кучер О.

Науковий керівник – асист. Іванців О. В.

ТРУДНОЩІ ВІДТВОРЕННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ТЕКСТІВ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Переклад театральних текстів – це тривалий і доволі нелегкий процес, який потребує знань, творчості, натхнення та вмінь. До сьогодні виникають суперечки щодо того, як правильно перекладати драматичні твори та на що саме орієнтуватися: на читача чи на постановку на сцені. Це можна пояснити тим, що драматичний твір несе у собі не тільки мовну дійсність, але й екстралінгвістичні фактори, які неможливо побачити у тексті безпосередньо, проте які потрібно враховувати під час його перекладання.

Дослідженням різних аспектів перекладу драматичних творів займалися С. Баснет, І. Борисова, М. Донський, І. Левий, В. Матюша, Т. Некряч, М. Новикова, П. Паві, Ю. Чала.

Мета статті полягає в аналізі особливостей англо-українського перекладу театральних текстів. Дослідження здійснено на матеріалі п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» та її українських перекладів, здійснених О. Мокровольським та М. Павловим.

Актуальність дослідження полягає в невизначеності місця театрального перекладу в системі перекладознавчої теорії через свою багатоаспектність.

Сучасні перекладознавці з одного боку розуміють театральний текст як письмово зафіксований художній текст, призначений для подальшої постановки, а з іншого боку – це ряд взаємопов'язаних вербальних і невербальних інтермедійних знаків [1]. Дві ці позиції є цілковито логічними і обґрунтованими. Тому кожен із цих підходів застосовується до різного типу драматургічного перекладу (для постановки чи публікації) і доцільним буде не відкидати один з них, схилившись до іншого, а розмежувати їх за допомогою термінології. Драматургічний текст – це письмово зафіксований художній текст, призначений для публікації та постановки на сцені. Сценічний текст – письмово зафіксований текст, готовий до постановки на сцені (наприклад, текст театрального сценарію). Не кожен сценічний текст є драматургічним, оскільки драматургія є також і літературною категорією. Сценічний текст може бути створений безпосередньо для втілення на сцені, а не як твір літератури. Сценічним текстом може бути також адаптований для постановки драматургічний текст. Театральний текст – сценічний текст, втілений на сцені у поєднанні з невербальними засобами вираження, які разом створюють цілісний інтермедійний текст. Переклад драматургії часто поділяють на два напрями: переклад для публікації, що охоплює зокрема всі властивості художнього перекладу, та переклад для постановки, або власне сценічний переклад. Пропонуємо розмежувати терміни театральний переклад та літературний переклад драматургічного тексту: театральний переклад – переклад для постановки, літературний переклад драматургічного тексту – переклад для публікації. Хоча обидва терміни все ж таки перетинаються, оскільки здійснюючи переклад для публікації перекладач все одно має враховувати, що він має бути придатним і до постановки [2].

На сьогоднішній день драматургічний текст не варто розглядати виключно в контексті художнього перекладу. Переклад для театру здебільшого розглядається як особлива форма перекладу. Цей процес є настільки багатоаспектним, що його можна виділити в окремий вид перекладу, який включає в себе художній переклад як його невід'ємну частину. С. Баснет у статті «Translation for the theatre: The Case Against Performability» зазначає, що на сьогоднішній день існує низка проблем, які ускладнюють дослідження перекладу саме для театру. І саме через них ця сфера вважається малодослідженою, попри те, що увага перекладознавців до неї зростає [6].

У перекладах драматичних творів простежуються два стратегічних підходи, які отримали в англійській мовній дискусії «крилаті» визначення: «*translation for page*» та «*translation for stage*». Перший орієнтується на найточніше відтворення тексту оригіналу і збереження його мовно-літературних особливостей, другий – на пристосованість перекладу до умов сцени. Тобто, тут розділяються два напрями драми – літературна та сценічна.

У теорії перекладу існують деякі загальні вимоги до мовної сторони тексту перекладу драми: на фонетичному рівні – використання легких для вимови та зрозумілих на слух слів, обмеження можливих помилкових фонетичних асоціацій, скупчення приголосних, перевантаження речень односкладними та службовими словами; на лексичному рівні – стилізованість мови, тобто особлива емоційна виразність, мовна індивідуалізація персонажів, метафоричність реплік, їх нетотожність побутовому діалогу; на синтаксичному рівні – особливості віршованого тексту (співпадіння чи неспівпадіння синтагми та строфи, паузація всередині строфи, переноси синтагми, інтонаційно-ритмічна організація мовлення, співвідношення теми та реми висловлювання) [5, с.33].

Драматичні тексти розраховані на постановку на сцені, мають додаткові ознаки, а отже ставлять перед перекладачем нові вимоги. Такий текст є обмежений у сценічному часі та просторі і вимагає одночасного сприйняття суті акторами і глядачами. Читач драматичного твору має можливість звертатися до коментарів автора чи перекладача, перечитувати ту чи іншу репліку персонажа, а от глядач сприймає сценічну постановку лише раз і не має можливості приймати пояснення чи коментарі перекладача. Важливим є і те, що драматургічний переклад підпорядковується режисерському задуму і створюється для конкретної театральної постановки. Тому перекладач співпрацює безпосередньо з режисером, стає літературним консультантом та співавтором театральної інтерпретації перекладу драми. Тому для перекладача є необхідним знання театрального мистецтва, для того щоб переклад не перетворив п'єсу на звичайний текст, а відтворив художню своєрідність твору та задум автора.

Розглянемо прийоми україномовних перекладів драматичного тексту п'єси Б. Шоу «Пігмаліон», здійснених О. Мокровольським та М. Павловим.

Діалог між професором Хігінсом та перехожими на вулиці. Іронічний незнайомец вигукує з приводу походження професора: «*I can tell where you come from. You come from Anwell. Go back there.*» Хігінс його виправляє: «*Hanwell*» [7]. О. Мокровольський переклав українською мовою цей діалог так:

«САРКАСТИЧНИЙ. А я вам скажу, де ви вирости. Ваш рідний дім – Анвел. Вертайтесь до свого притулку, де всі такі мудрі, як ви. ЗАПИСУВАЧ (послужливо). Не Анвел, а Ганвел.» [4].

М. Павлов відтворив цей діалог наступним чином: «ІРОНІЧНИЙ НЕЗНАЙОМЕЦЬ. Хоч'те, я вам зара' скажу, звідкіля ви самі взялись? З психотричної лікарні. Там вам і місце. ПАН ІЗ ЗАПИСНИКОМ (люб'язно його виправляючи). Псих-І-А-тричної.» [3].

В оригіналі твору автор вжив топонімічну назву, яка є дуже знайомою лондонцям та викликає певні асоціації. Ганвел є лондонською лікарнею, де перебувають психічно хворі люди. В репліку навмисно закладено образливе звернення до незнайомця як до «ненормальної» з точки зору натовпу людини, яка продемонструвала феноменальні здібності (професор Хіггінс). Вона була використана драматургом для того, щоб здивувати та викликати сміх у читачів. Крім того, у мовленні незнайомця зустрічаються граматичні помилки. Так, дієслово «*to come*» має форму теперішнього часу, замість минулого, як у цьому контексті вимагає граматики англійської мови.

О. Мокровольський використав прийом дописки. Він транскрибував назву лікарні «*Hanwell*» та додав лексему «*притулок*» разом із фразою, яка вжита у переносному значенні – «*де всі такі мудрі, як ви*». Адекватне сприйняття топоніму «*Hanwell*», транскрибованого українською мовою, потребує фонових знань, а лексема «*притулок*» та вираз «*де всі такі мудрі, як ви*», вжиті разом з ним, не слугують тим коментарем, який міг би пояснити призначення цього закладу. Ця репліка в оригіналі має саркастичний підтекст та натяк на те, що феноменальні особливості професора Хіггінса можуть бути притаманні лише психічно хворій людині, що звісно викликає подив та сміх.

М. Павлов замість відтворення власне назви лікарні вжив словосполучення «*психотрична лікарня*», вказуючи на специфіку та призначення цього закладу. Тим самим влучно відтворив гумористичний підтекст у наведеному діалозі.

Певної уваги заслуговує перекладацька інтерпретація топонімічної назви «*Largelady Park*» [7]. У О. Мокровольського вона відтворена як «*Глуст-Леді-парк*» [4]. Привабливість цього варіанту перекладу полягає в «англійськості», яка є зрозумілою українському читачу та глядачу. Відчутним залишається також гумористичне значення цієї назви в українському перекладі, яке проявляється на семантичному рівні – у слові «*глуст*» міститься натяк на слово «*товстий / товста*».

М. Павлов відтворив цю топонімічну назву як «*Товстопанський парк*» [3]. Промовиста назва, яка має буквальне значення, такою й відтворена у перекладі. У цьому варіанті перекладу українському глядачу легко зрозуміти гумористичний підтекст цієї назви, але її англійське звучання втрачено, а дехто уважний з цільової аудиторії замислиться, що парк з такою «рідною» українською назвою чомусь знаходиться у Великій Британії.

Висновки. Переклад драматичних творів є складним процесом, який потребує не тільки знання мови оригіналу та перекладу, культури обох народів, але також і проникнення у сутність твору, заглиблення в його ідею, проблематику та характери персонажів, розуміння того, що автор прагнув донести до читачів. Тому переклад для театру можна вважати окремим видом перекладу в системі перекладознавчої теорії, що тісно перетинається з різними напрямками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлов М. О. Модель перцепції художнього тексту в перекладі творів епічного і драматичного жанрів / М. О. Павлов // Іноземна філологія. – 2001. – № 32.
2. Пономаренко Л.В. Семіотика театру: невербальні засоби вираження та особливості їх відтворення в перекладі / Л.В. Пономаренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика – 2009. – №10.
3. Шоу Б. Пігмаліон / Бернард Шоу; [пер. з англ. М. Павлова] // Всесвіт. – 1999. – № 11–12. – С. 7–63.
4. Шоу Д.Б. Пігмаліон (пер. з англ. О. Мокровольського) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/149> – Ukrkniga.org.ua
5. Новикова М.А. Стиль автора і стиль переклада: [учеб. пособие] / Новикова М.А. – К.: УМКВО при Мінвузе УССР, 1988. – 84с.
6. Bassnett S. Translating for the Theatre : The Case Against Performability / S. Bassnett // TTR (Traduction, Terminologie, Redaction). – 1991. – № 14 (1). – P. 99-111.
7. Show G.B. Pygmalion [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.online-literature.com/george_bernard_shaw/pygmalion – The Literature Network

Петровська Л.

Науковий керівник – доц. Цепенюк Т. О.

КАТЕГОРІЯ ЛАКУНАРНОСТІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ МОВНИХ РЕАЛІЙ

Постановка проблеми. У лінгвістиці та психолінгвістиці під «лакунами» зазвичай розуміють базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти, що ускладнюють розуміння деяких фрагментів текстів іншокультурними реципієнтами.

В. Л. Муравйов розглядає лакунарність у вужчому значенні та називає лакунами власне лакунарні одиниці. Він вважає «лакунами» лише ті іншомовні слова (сталі вирази), які виражають поняття,